

НАУКОВА ДИСКУСІЯ

SCIENTIFIC DISCUSSION

УДК 338.4:378.1

УПРАВЛІННЯ В ОСВІТНІХ ОРГАНІЗАЦІЯХ: СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ

І.В. Станкевич, к.е.н., доцент

Одеська національна академія зв'язку ім. О.С. Попова, Одеса, Україна

Станкевич І.В. Управління в освітніх організаціях: сутність та функції.

На основі аналізу та синтезу чинного українського законодавства в освітній сфері, досліджень науковців та сучасних змін в освітньому суспільстві сформовано визначення сучасної освітньої організації як соціального інституту та як суб'єкта господарювання. Відповідно узагальнення робіт класиків та сучасників в сфері управління та освітня сфері обґрунтовано основні поняття, що розкривають сутність, суб'єкт, об'єкт і функції управління освітньою організацією.

Ключові слова: освітня організація, об'єкт, суб'єкт, функції управління, методологія PDCA

Станкевич И.В. Управление в образовательных организациях: сущность и функции.

На основании анализа и синтеза действующего украинского законодательства в образовательной сфере, исследований ученых и современных изменений в образовательном обществе сформировано определение современной образовательной организации как социального института и как субъекта хозяйствования. Согласно обобщения работ классиков и современников в области управления и образовательной сфере обоснованы основные понятия, раскрывающие сущность, субъект, объект и функции управления образовательной организацией.

Ключевые слова: образовательная организация, объект, субъект, функции управления, методология PDCA

Stankevich I.V. Management in the educational organizations: essence and function.

On the basis of the analysis and synthesis of the operating Ukrainian legislation in educational sphere, researches of scientific and modern changes in an educational society definition of the modern educational organization as social institute and as subject of managing is generated. According to generalization of works of classics and contemporaries in the field of management and educational sphere the basic concepts opening essence, the subject, object and functions of management by the educational organization are proved.

Keywords: educational organization, object, subject, management functions, methodology PDCA

Вища школа сьогодні потребує певних реформ – справжніх, професійних та зрозумілих для українського суспільства. Сама система управління освітою повинна стати – державно-громадською, результати діяльності якої сприятимуть трансформації навчальних закладів як особливого соціального інституту в освітні організації, що здійснюватимуть свою діяльність інноваційного академічного підприємництва та сприятимуть розбудові в Україні бізнесової, соціальної та гуманітарної сфер.

Діяльність освітян сьогодні повинна бути спрямована на пошуки нового демократичного відкритого механізму управління освітою, що зорієнтує освітні процеси не на відтворення, а на розвиток. За наявності такого механізму забезпечуватиметься державне управління освітою з урахуванням думки суспільства, внаслідок чого повинні змінитися сутність, функції, структура та стиль управління освітою. І перш за все, управлінські реформи у вищій школі слід розпочинати на найнижчому рівні управління – рівні освітніх організацій, особливо з огляду відсутності єдиних науково обґрунтованих стандартів управління в українських вишах.

Актуальність теми даного дослідження визначається потребами розвитку теорії та удосконалення практики управління освітніми організаціями в сучасних економічних умовах і зумовлена важливими завданнями, які ставлять перед системою освіти і, зокрема освітніми організаціями, Закони України «Про освіту» [1], «Про вищу освіту» [2], Указ Президента «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» [3] тощо.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

За останні роки проблеми розвитку освітня сфери, забезпечення якості надання освітніх послуг та управління освітньою діяльністю обговорювались на багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних конференціях. Дані питання знайшли відображення як у наукових

працях [4-17], так і державних документах та нормативно-правових актах про освіту [1-3].

При цьому, перш за все, при дослідженні проблем за даною тематикою доцільно спиратися на праці видатних вчених класиків та сучасників у загальній теорії менеджменту: Акоффа Р. [18], Альберта М. [19], Ансофа І. [20], Арістова І. [21], Білоуса Г. [22], Богатирьова І. [23, 24], Вакулєнко А. [25], Дмитрієвої М. [26], Друкера П. [27], Мескона М. [19], Нікіфорова Г. [26], Снеткова В. [26], Хедоурі Ф. [19], Шіковця К. [28] тощо.

Питання управління освітою, як системою, та безпосередньо освітніми закладами та організаціями представлені у працях: Андрійчука С. [4], Асаула А. [5], Беляєва Д. [6], Білого Л. [7, 8], Бочкарьова В. [9], Вдовиченка Р. [10], Гумєнюка В. [11], Давиденка Т. [16], Даниленка Л. [15], Дзвінчука Д. [12], Коробки Л. [13], Мармизи О. [14], Шамової Т. [16] та інших.

Аналіз літературних джерел показав, що не дивлячись на наявність чітко сформульованих підходів щодо визначення сутності та ключових понять у загальній теорії управління, в освітній сфері дані питання не носять єдиного узгодженого підходу, зокрема сьогодні відсутні єдині науково обґрунтовані стандарти управління у вишах, що відповідно потребує дослідження даної проблематики для формування більш глибоко і чіткого визначення сутності сучасної освітньої організації, процесу управління та функції управління освітньою організацією, що забезпечить здатність освітньої організації до збереження, підтримки та розвитку своєї діяльності в сучасних економічних умовах.

Метою статті є визначення сутності сучасної освітньої організації; формування обґрунтованого розуміння процесу управління в освітній організації, суб'єкту, об'єкту та функцій управління на засадах загальної теорії управління з урахуванням особливостей освітньої діяльності.

Виклад основного матеріалу

Як визначено Законом України «Про освіту», «освіта – це основа інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства і держави» [1]. Метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня народу, забезпечення національної економіки кваліфікованими фахівцями [1]. Реалізація вищезазначеної мети забезпечується за рахунок функціонування певної системи освіти. Система освіти України складається із навчальних закладів, наукових, науково-методичних і методичних установ, науково-виробничих підприємств, державних і місцевих органів управління освітою та самоврядування в галузі освіти [1].

Сучасні зміни в освітньому суспільстві, а саме: перехід до «економіки знань»; демографічні зміни, що пов'язані із скороченням чисельності молодого населення; інтернаціоналізація вищої освіти та залучення іноземних студентів, особливо на післядипломне навчання; скорочення обсягів державного фінансування на сферу вищої освіти, що потребує відповідного перегляду політики державного управління у цій сфері та клієнтоорієнтованість вишів, яка спрямована на забезпечення здобуття окремими особами певними професійними кваліфікаціями залежно від їх можливостей та рівня життя [17], висуває, у першу чергу, необхідність перегляду підходів щодо розуміння сутності управління та функцій управління насамперед на рівні освітньої організації.

Категорія «управління» широко використовується в різних науках, позначаючи функцію, що притаманна організованим системам (соціальним, економічним, біологічним, технічним, механічним тощо). Існує величезна кількість підходів щодо визначень даної категорії, зокрема автори [19-21] позиціонують управління з двох точок зору:

— як процес;

— як стан динамічного функціонування.

У самому загальному вигляді під управлінням розуміють «процеси, основною метою яких є забезпечення здатності соціально-економічних систем зберігати та, у певних межах, змінювати свою якість та кількісну визначеність» [21].

Система освіти є, перш за все, соціальною системою, в управлінні якої, на відміну від інших видів, головними компонентами виступає або людина як член різних організацій, або організаційні підрозділи в цілому, виконуючи роль і суб'єкта і об'єкта управління. Для визначення даних категорій в освітній сфері доцільно проаналізувати їх особливості, розглянувши сутність наступних понять – «організація», «суб'єкт і об'єкт управління», що є ключовими в управлінні соціальними системами.

Організація являє собою форму об'єднання групи людей (дві та більше осіб), діяльність яких свідомо координується суб'єктом управління для досягнення загальної мети або цілей і для впорядкування спільної діяльності. У залежності від цілей та умов діяльності індивіди в соціальному управлінні виступають суб'єктами й об'єктами управління [29]. Як з наукової, так і з освітніх точок зору поняття «організація» дозволяє уніфікувати підхід до вивчення та аналізу всіх структурних утворень незалежно від їх мети призначення, профілю, масштабів діяльності тощо [30]. Відповідно джерела [31], «навчальний заклад (освітній заклад) – організація, що на постійній і безперервній основі здійснює освітній процес з метою навчання, виховання, розвитку і само-вдосконалення особистості» (відповідно до Закону України [2], починаючи з 11.09.2003 р. слова «заклади освіти» було замінено на «навчальні заклади»). При цьому, у Законі «Про освіту» розділі II [1]

перелічено основні типи, що належать до тих, чи інших складових системи освіти, але відсутні узгоджені визначення самих понять даних складових, зокрема «навчальні заклади, установи, організації системи освіти» та застосовуються по тексту Закону [1] без пояснення.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про вищу освіту» у новій редакції від 01.07.2014 р., «вищий навчальний заклад (надалі – ВНЗ) – це установа, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та/або методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей» [2].

ВНЗ у сучасних економічних реаліях, з одного боку є соціальним інститутом (організацією), а з іншого виступають як суб'єкти ринкової економіки – суб'єкти господарювання, переважно через те, що послуги вищої освіти сьогодні мають реальну товарну форму, вони купуються та продаються [32]. На ринку освітянських послуг сьогодні функціонують як державні, так і приватні навчальні заклади. До того ж розділами XI та XII Закону України «Про вищу освіту» [2], ВНЗ наділені правами провадження – освітньої (у тому числі наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності, як невід'ємної складової освітньої діяльності), фінансово-господарської та виробничої діяльності, що провадяться з метою інтеграції наукової, освітньої і виробничої діяльності в системі вищої освіти.

За таких умов буде вірним, на наш погляд, визначати сутність сучасного ВНЗ як – установи, складної багатовимірної організації (освітньої організації – примітка автора) з усіма притаманними їй характеристиками та атрибутами, в межах якої вирішується безліч завдань, спектр яких включає в себе і суто навчальні питання, і проблеми фундаментальної науки, і сферу стратегічного управління, і виробничо-господарську

діяльність та ще масу інших областей. Кожен напрям діяльності сучасної освітньої організації, по суті, утворює самостійну підсистему, причому різні дослідники можуть виділяти у складі однієї і тієї ж освітньої організації різне число підсистем та принципів їх формування. Всі ці підсистеми взаємопов'язані, і їх функціонування підпорядковане загальним цілям освітньої організації, а перш за все – збереженню, підтримці та розвитку освітньої діяльності в сучасних економічних умовах.

Відповідно розуміння сутності сучасної освітньої організації, а також ключових понять загальної теорії управління, представлених у наукових працях [20-28], під «управлінням освітньою організацією» пропонуємо розуміти – «процес, що забезпечує здатність освітньої організації, як соціально-економічної системи, зберігати свою визначеність, підтримуючи стан динамічної рівноваги між внутрішніми та зовнішніми чинниками освітньої діяльності, передбачаючи, у певних межах, подальший якісний та кількісний розвиток».

Суб'єктом управління в освітній організації може виступати як окремих керівник певного процесу управління (ректор, проректор за напрямком, директор інституту, завідуючий кафедрою, начальник певного структурного підрозділу тощо), так і управлінська група (ректорат, дирекція інституту, Вчена рада та дорадчі органи вишу тощо).

Об'єктами управління в освітній організації можуть бути як предмети, люди, процеси, структурні підрозділи тощо, так і виробничі фонди, трудові ресурси, продукти та послуги освітньої організації тощо.

Між суб'єктом та об'єктом управління існує діалектична взаємодія та взаємовплив. При цьому, важливою умовою ефективності управління є відповідність суб'єкта управління його об'єктові, координації їхньої спільної діяльності для досягнення найкращих результатів.

У загальному вигляді процес управління можна представити наступним чином (рис. 1):

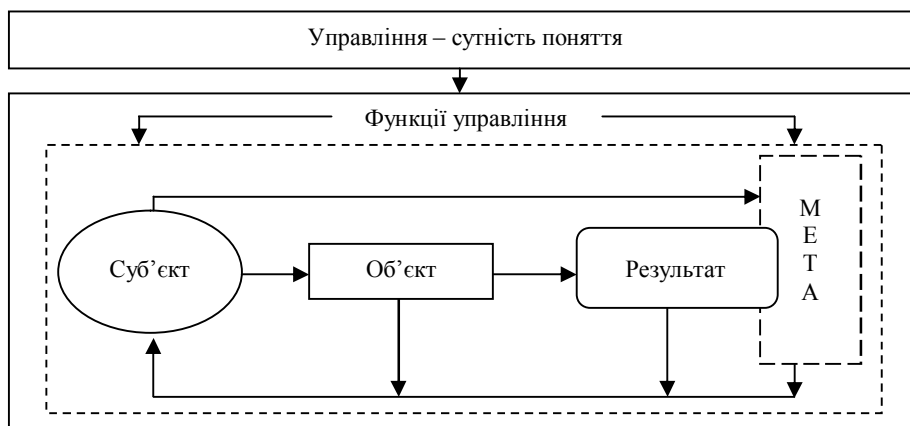

Рис. 1. Загальний вигляд процесу управління

Джерело: авторська розробка

Управління, як сфера діяльності, передбачає три рівні вирішення управлінських завдань, а саме [33]: макрорівень (функції менеджменту вищого керівництва – розроблення місії (парадигми, ідеології) існування та розвитку системи управління та критеріїв їх досягнення), технологічний рівень (загальних функцій управління по відношенню до реально поставлених цілей – попереднє управління, оперативне управління і завершальне управління або зворотний зв'язок та спеціальні функції управління – управління роботами з планування та прогнозування) та нижчий рівень управління (виконання конкретних функцій управління – управління якістю, управління технічною підготовкою виробництва, з організації роботи з кадрами, матеріально-технічного постачання, техніко-економічного аналізу тощо).

Функції, як категорія управління, поєднують принципи, методи та зміст управлінської діяльності. Загальні або універсальні функції властиві управлінню будь-якою сферою, будь-якою діяльністю, розділяючи її на ряд етапів, залежно від мети отримання певного результату [34].

Сьогодні існує безліч підходів щодо визначення функцій управління. Ряд авторів [18-20, 34] до функцій управління відносять – загальні (за етапами управління) та спеціальні (за сферами діяльності). Загальні функції управління властиві будь-якому об'єкту управління і до них відносять: планування, організацію, координацію, контроль, регулювання, облік, аналіз, а спеціальні є посадовими функціональними обов'язками працівників.

Відповідно проведених нами досліджень видно, що погляди авторів [18-25, 33, 34] у даній проблематиці є подібними, але в роботі [33] функції управління представлені більш ширше і охоплюють різні ієрархічні рівні організації та відповідно і завдання, що ними вирішуються.

Що ж стосується управління в освітніх організаціях, то огляд літературних джерел дозволив нам встановити, що дана проблема розглядається науковцями крізь призму або функцій, що забезпечуються освітніми організаціями, або функцій управління в освітніх організаціях.

Автори праці [5] виділяють наступні види функцій освітньої організації, як: навчальна; економічна; науково-кваліфікаційна; науково-дослідницька; інтелектуальна; додаткової та безперервної освіти; культурна; «ресурсно-стратегічна»:

- навчальна функція – організація навчального процесу та підготовка студентів за відповідними програмами та напрямками;
- економічна функція полягає в підготовці фахівців для конкретних областей національної та регіональної економіки;
- науково-кваліфікаційна функція – професійне зростання професорсько-викладацького складу, підготовка аспірантів (докторантів), видання наукових робіт та публікацій;

- науково-дослідна функція передбачає здійснення наукових досліджень, що виходять за рамки кваліфікаційних робіт та актуальних для всього наукового і освітнього співтовариства, які мають значення для національної та світової науки як такої;
- інтелектуальна функція полягає в підвищенні інтелектуального рівня суспільства (місцевого співтовариства). Ця функція частково пов'язана із функцією додаткової і безперервної освіти, але має на увазі більш широку сферу охоплення;
- функція додаткової та безперервної освіти реалізується шляхом організації систематичних програм підвищення кваліфікації регіональних фахівців; проблемних і практичних семінарів в тих чи інших областях; спеціальних навчальних курсів, спрямованих на постійне наближення новітніх теоретичних і практичних розробок до зацікавлених фахівців, працюючих в регіоні;
- культурна функція – підвищення рівня загальної культури як конкретних випускників вишу, так і всього суспільства (місцевого співтовариства) в цілому;
- «ресурсно-стратегічна» функція – роль вишу у формуванні «стратегічного національного запасу» першокласних фахівців, тобто у формуванні національної (регіональної) наукової та інтелектуальної еліти.

Усі перелічені авторами [5] функції у своїй сукупності є не чим іншим, як видом економічної діяльності, таким як – освіта, що забезпечується освітньою організацією на певних рівнях освіти відповідно діючого в країні законодавства. При цьому, освіта, як і будь-яка діяльність, в якій використовуються ресурси і якими управляють для перетворення вхідів на виходи вважається процесом [35]. З точки зору процесного підходу до управління [35], освітня організація забезпечує організацію освітнього процесу, а функції, виділені авторами в роботі [5] є підпроцесами основного освітнього процесу, що здійснюється в межах однієї організації.

За таких обставин, доцільно визначити функції управління в освітній організації з урахуванням процесного підходу до управління. Даний підхід знайшов широкого відображення у стандартах ISO серії 9000. Відповідно національного стандарту ДСТУ ISO 9001:2009 такими функціями є методологія, відома як цикл «Plan-Do-Check-Act» (PDCA-цикл Шухарта-Демінга) («Плануй-Виконуй-Перевірй-Дій»). Методологія PDCA застосовна до всіх процесів будь-яких організацій і реалізується на всіх етапах життєвого циклу продукції (послуг) і передбачає [35]:

- 1) плануй (Plan): установлюй цілі та процеси, потрібні для отримання результатів, що відповідають вимогам замовника та політиці організації;
- 2) виконуй (Do): упроваджуй процеси;
- 3) перевіряй (Check): відстежуй і вимірй процеси та продукцію, зважаючи на політику, цілі

та вимоги до продукції, а також звітуї про результати;

4) дій (Act): уживай заходів для постійного поліпшення показників функціонування процесу.

Методологія PDCA реалізує розглянуті раніше у роботі загальні функції управління, які притаманні будь-якій сфері та будь-якій діяльності, розділяючи її на ряд етапів.

Поряд із процесним підходом до управління в організації, доцільно також при визначенні управлінських функцій, розглядати адміністративний та оперативний підходи [19], які утворюють два взаємопов'язані контури управління, так звані вертикальну та горизонтальну петлі управління. Вертикальна петля включає функції, виконання яких належить до повноважень вищого керівництва організації, та виконує завдання стратегічного (адміністративного) управління. Горизонтальна петля управління включає функції, що виконуються в процесі оперативного управління організацією. Функції управління як оперативного, так і стратегічного характеру повинні впорядковуватися в так звані «контури управління», які встановлюють визначену послідовність виконання функцій управління (процедур, операцій).

Відповідно досліджень автора роботи [6], функціями управління в освітній організації можуть бути наступні: організація, планування, координація, мотивування та контроль (*загальні функції – примітка автора*), з урахуванням певних особливостей, властивих освітнім організаціям [6]. Дані особливості, що відрізняють управління діяльністю освітньої організації в порівнянні з іншими підприємствами та організаціями тим, що дані організації є елементом освітньої системи, і, отже, особливості управління процесами в них в чималому ступені визначаються особливістю освітньої системи (середовища) в цілому.

Освітні системи є досить традиційно консервативними за своєю природою, способам існування та функціонування і тому, як відмічає автор роботи [6], при економічних, політичних та соціальних змінах в певних країнах вони ще протягом деякого періоду часу зберігають колишній механізм функціонування.

Узагальнюючи дослідження, представлені в праці [6], а також ряду інших авторів [4-16], виділимо наступні основні особливості управління в освітніх організаціях:

— застосування, у переважній більшості, закритої моделі управління, заснованої на лінійно-функціональній організаційній структурі управління, і лише незначне застосування відкритої моделі, що більш гнучко реагує на умови зовнішнього середовища. Функціональний підхід, за якого освітня організація розглядається як механізм, що має набір функцій, розподілених серед підрозділів вишу, призводить до того, що співробітники підрозділів перестають бачити кінцеві результати праці в цілому і усвідомлювати

своє місце в загальному ланцюжку освітнього процесу. Такий механізм призводить до ізолюваності функціональних підрозділів і змушує співробітників добре виконувати функції, але не орієнтує на досягнення результату;

- певні відмінності у застосуванні загальних функцій управління (планування, організація, мотивація, координація, регулювання, контроль, облік та аналіз), що пов'язано, по-перше, із специфікою бюджетування вишів, а по-друге, із подвійною підпорядкованістю відповідальних виконавців через наявність лінійно-функціональних та програмно-цільових структур розподілу прав і функцій;
- нетиповість управлінських рішень щодо ефективного та справедливого розподілу ресурсів між структурними підрозділами через, по-перше, обмеженість матеріально-технічних ресурсів, а по-друге – велику розгалуженість підрозділів та відділів, що призводить до складності, з боку вищого керівництва, щодо вироблення єдиного підходу до оцінки потреб у матеріальних ресурсах всередині вишу (в окремих підрозділах, по окремих напрямках діяльності), побудові системи визначення пріоритетів щодо матеріально-технічного забезпечення та своєчасного і повного задоволення цих потреб;
- система розподілу та делегування повноважень, незважаючи на наявність великої кількості документів (статуту, положень, розпоряджень, посадових інструкцій, наказів про розподіл і закріпленні обов'язків тощо), не завжди ефективна та дієва через те, що у прийнятті рішень, академічний стиль мислення переважає над управлінським (керівник певного процесу може виступати одночасно виконавцем іншого, або співвиконавцем керуваного процесу, через що між керівником та безпосереднім виконавцем виникають відносини, засновані на наукових, науково-дослідних та інших інтересах тощо), з приводу чого управлінські рішення носять дещо суб'єктивний характер;
- неузгодженість дій в адміністративних підрозділах через тривалий період професійної адаптації нових адміністративних працівників до складної системи адміністративних взаємовідносин у виші і, як наслідок, підвищення ймовірності виконання співробітником не своїх обов'язків і навпаки, що у свою чергу призводить до появи надмірних інформаційних потоків, дублювання управлінських функцій всередині освітньої організації та невиконання окремих функцій, тому як вважається, що вони виконуються усіма тощо;
- планування та контроль як доходної, так і витратної частин діяльності здійснюється за загальними напрямками використання коштів вишу в цілому за статтями економічної класифікації без деталізації їх в розрізі структурних підрозділів;

- витрачання «зайвого» часу на прийняття певних рішень в освітній сфері через необхідність погодження документів значною кількістю служб та відповідальних осіб вишу;
- переважання, при виконанні стратегічного завдання вишу – підвищенні якості освітніх послуг – «нематеріальної» мотивації персоналу;
- поєднання елементів авторитарного керівництва одночасно із загальним ліберальним стилем управління, традиційні особливості організації та координації діяльності в освітніх організаціях, а також відсутність критеріїв ефективності управління контролю призводять, як наслідок, до відсутності жорсткого контролю за діяльністю підрозділів (співробітників) та відсутності наявності документів, які чітко та однозначно закріплюють позиції у виші – хто, кого і що контролює;
- багатоплановість завдань, що вирішуються вищим керівництвом вишів (організація та удосконалення навчального процесу, проведення наукових досліджень і реалізація міжнародного співробітництва та одночасне адміністративно-господарське й фінансове управління тощо), що вимагає, з одного боку, постійної координації інтересів як самого вишу, його окремих підрозділів, наукових і педагогічних кадрів, студентів, так і освітньої системи країни в цілому, з іншого призводить до неможливості чіткого поділу за вузькими непересічними сферами діяльності як підрозділів освітньої організації, так і окремих співробітників. Як наслідок, складність постановки і реалізації завдання управління в цілому. Підрозділ (співробітник) вишу може займатися і освітньою, і науковою, і адміністративною діяльністю одночасно, і це створює додаткові складності в організації процесів управління вишу.

З огляду виділених нами основних особливостей управління в освітніх організаціях, можна зробити наступний висновок, що застосування лише загальних функцій управління (організації, планування, координації, мотивування та контролю) у таких, як вже було відмічено нами, складних та багатовимірних системах, потребує переосмислення та уточнення з урахуванням загальної теорії управління, процесного, адміністративного та оперативного підходів, а також функцій, що виконуються саме менеджерами освітніх організацій на різних рівнях управління.

Розгляду та аналізу функцій управлінської діяльності менеджерів освітніх організацій присвячено чимало робіт, але у переважній більшості науковці виділяють їх з погляду педагогічного менеджменту, як і автори роботи [34]. Такими функціями вважаються: функції: неперервного навчання, виховна, оздоровча, розвивальна, соціалізуюча, діагностична, диференціальна, стимулювальна, прогнозуюча, вимір і оцінювання, методична, управлінська, коригувальна, констатувальна.

Запропоновані функції було розкрито та структуровано авторами [34] за рівнями: функції-цілі, функції-засоби, функції-прийоми, залежно від управлінського рівня. Серед даних функцій є такі, що вважаються загальними і виконуються на всіх рівнях управління, а є такі, що реалізуються лише на вищому (стратегічному) управлінському рівні чи на певних посадових місцях освітньої організації.

Узагальнюючи проведені в роботі дослідження, вважаємо за доцільне виділення в управлінні освітніми організаціями наступних функцій за рівнями та елементами управління.

- стратегічних – функції управління освітньою організацією, що забезпечують розроблення місії діяльності вишу, концепції його розвитку в цілому з метою інтеграції наукової, освітньої та виробничої діяльності в системі освіти – реалізуються на вищому управлінському рівні освітньої організації та передбачають наступні елементи – соціалізуючі (функції – формування відносин між підлеглими та соціальним середовищем), інструментальні (функції – формування системи впливів на персонал освітньої організації у конкретних умовах), діагностичні (функції – формування кадрової системи організації відповідно до майстерності та професіоналізму персоналу), стимулюючі та мотивуючі (функції – формування системи стимулювання та мотивації персоналу, що забезпечує виконання визначеної місії діяльності та розвитку у сфері освіти);
- загальних – функції управління, що реалізуються на засадах методології PDCA на всіх управлінських рівнях освітньої організації та передбачають наступні елементи – планування (функції – планування та прогнозування), виконання (функції – організації та координації), перевіряння (функції – контролю, обліку, аналізу) та функції постійного поліпшення процесу управління на всіх етапах життєвого циклу продукції (послуг) освітньої організації;
- оперативних – функції управління освітньою організацією, що забезпечують виконання конкретних дій, спрямованих на отримання певних результатів на певних посадових місцях – реалізуються на нижчому управлінському рівні, елементи яких передбачені певними посадовими функціональними обов'язками працівників.

При цьому, слід усвідомлювати, що загальні функції управління не є окремим набором дій, їх виконання забезпечується як на рівні стратегічних, так і на рівні оперативних функцій управління, утворюючи взаємопов'язані контури управління, що у свою чергу забезпечує ефективну та результативну взаємодію суб'єкта та об'єкта системи управління в сучасній освітній організації. Графічно дані функції можуть мати наступний вигляд (рис. 2).

За такого підходу до процесу управління в освітній організації буде забезпечена цілісність

самого процесу та дозволить відійти від тривіального розуміння функцій управління, закладаючи основи для подальшого створення цілісного механізму управління діяльністю освітньої

організації на засадах раціональності управлінського процесу. У загальному вигляді процес управління в освітній організації можна представити наступним чином (рис. 3).

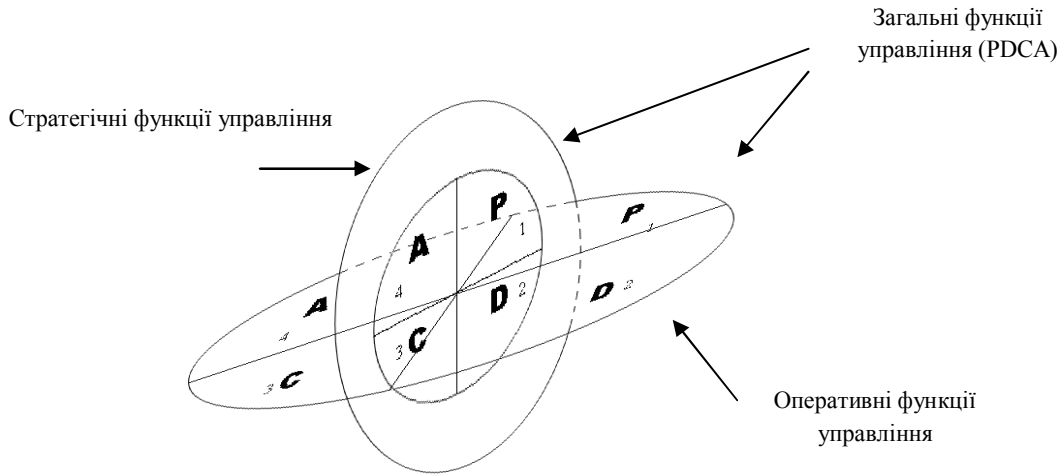

Рис. 2. Функції управління в освітній організації

Джерело: розробка автора

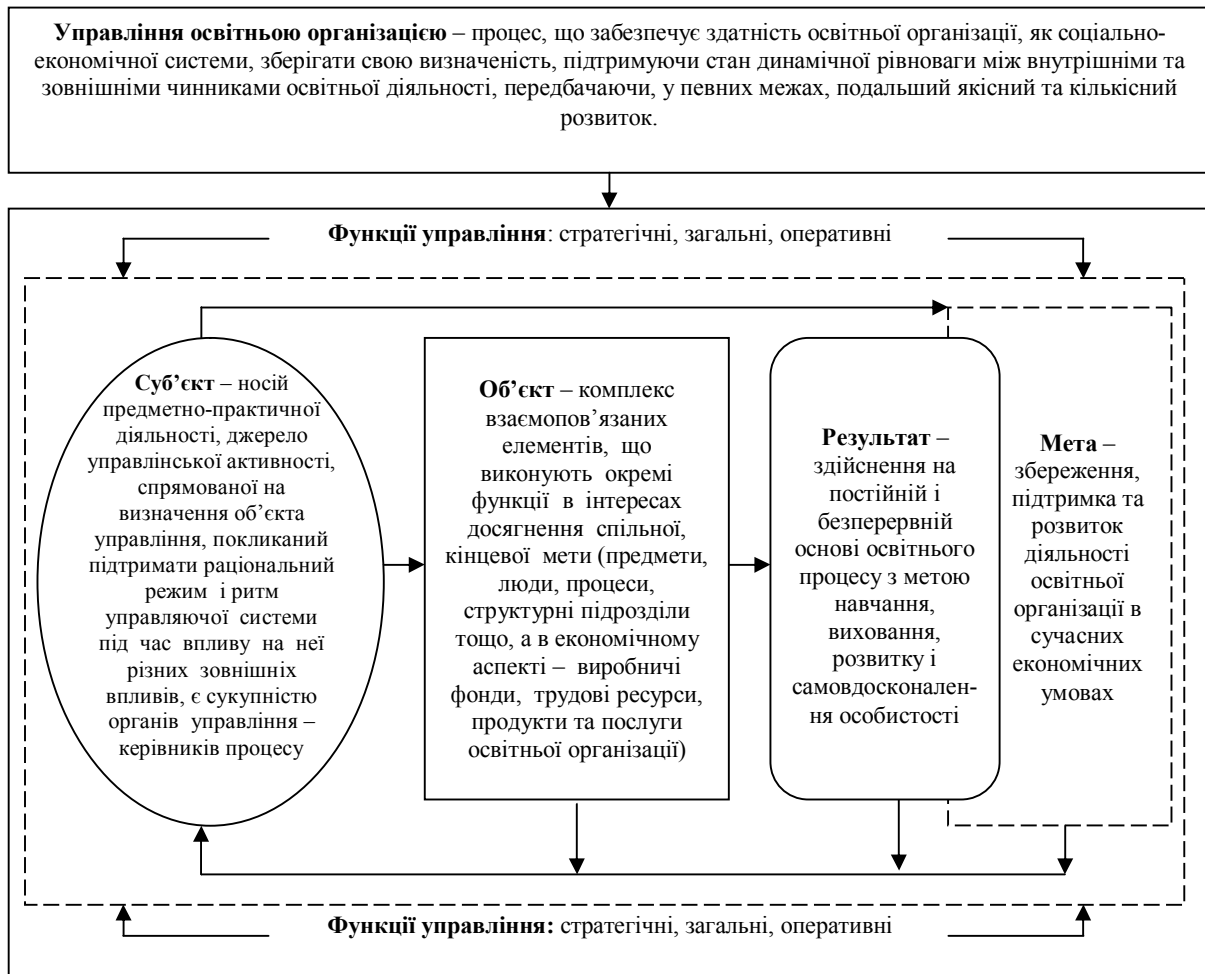

Рис. 3. Загальний вигляд процесу управління в освітній організації

Джерело: розробка автора

Висновки

В результаті узагальнення та систематизації наукової літератури в роботі розкрито сутність сучасної освітньої організації, сформовано авторське осмислення теоретичних понять про сутність управління, суб'єкт, об'єкт та функції управління освітньою організацією за рівнями та елементами.

Формування обґрунтованого розуміння про функції управління освітньою організацією, як стратегічні, загальні та оперативні, дає можливість більш глибоко і чітко визначити значення самого

процесу управління, що забезпечує здатність освітньої організації до збереження, підтримки та розвитку своєї діяльності в сучасних економічних умовах.

Перспективи подальших досліджень полягають у доповненні запропонованого в роботі переліку та розкритті сутності кожної із функцій управління для подальшого вдосконалення теорії та практики управління освітніми організаціями, вирішення проблем, пов'язаних з неоднозначністю розуміння кола вирішуваних завдань і виконуваних функцій, що виникають при реалізації освітньої діяльності.

Список літератури:

1. Закон України «Про освіту» від 23.05.1991 № 1060-ХІІ [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – №34. – ст. 451. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс] / Інформаційно-аналітичний портал про вищу освіту в Україні та за кордоном. – Режим доступу: <http://vnz.org.ua/zakonodavstvo/111-zakon-ukrayiny-pro-vyschu-osvitu>.
3. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» від 25.06.2013 року № 344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/15828.html>.
4. Андрейчук С. К. Державне управління реформуванням вищої освіти в Україні в контексті Болонського процесу : автореф. дис... канд. наук з держ. упр.: 25.00.01 / Андрійчук Станіслав Казимирович, Львівський регіональний ін-т держ. управління Національної академії держ. управління при Президентові України. – Л., 2007. – 19 с.
5. Асаул А. Н. Управление высшим учебным заведением в условиях инновационной экономики / А. Н. Асаул, Б.М. Капаров ; под ред. д.э.н, проф. А. Н. Асаула – СПб.: «Гуманистика», 2007. – 280 с.
6. Беляев Д. А. Особенности управления экономическими процессами в Вузе [Электронный ресурс] / Д. А. Беляев. – Режим доступа: <http://tomanage.ru/library/articles/management/high>.
7. Білий Л. Г. Особливості педагогічного менеджменту в управлінні професійним вищим навчальним закладом / Л. Г. Білий // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи: зб. наук. пр. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. – Вип. 2. – С. 15 – 23.
8. Білий Л. Г. Модель системи управління вищим навчальним закладом недержавної форми власності / Л. Г. Білий // Зб. наук. пр. – Хмельницький: Національна академія Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2005. – № 36. – Ч. II. – С. 70 – 74.
9. Бочкарев В. И. Государственно-общественное управление образованием: каким ему быть? / В. И. Бочкарев // Педагогика. – 2001. – №2. – С. 9 – 13.
10. Вдовиченко Р. П. Інформатизація управлінської діяльності / Р. П. Вдовиченко // Крайні практики соціальної політики органів місцевого самоврядування в Україні: посіб. – К.: 2003. – С. 20 – 21.
11. Гуменюк В. В. Інформаційне забезпечення управління освітнім закладом / В. В. Гуменюк // Рідна школа. – 2000. – № 2. – С. 29 – 31.
12. Дзвінчук Д. І. Державне управління освітою в Україні: тенденції і законодавство : навч. посіб. / Д. І. Дзвінчук – К.: Нічлава, 2003. – 240 с.
13. Коробко Л. І. Державне регулювання системи професійно-технічної освіти в Україні: автореф. дис... канд. наук з держ. управління: 25.00.02 / Коробко Лідія Іванівна, Класичний приватний ун-т. – Запоріжжя, 2008. – 20 с.
14. Мармаза О. І. Інноваційні підходи до управління навчальним закладом / О. І. Мармаза – Х., 2004. – 240 с.
15. Освітній менеджмент : навч. посіб. ; за ред. Л. Даниленко, Л. Карамушки. – К.: Шкільний світ, 2003. – 400 с.
16. Шамова Т. И. Управление образовательными системами : учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / Шамова Т., Давиденко Т., Шиба нова Г. – М.: Академия, 2002. – 384 с.
17. Станкевич І. В. Типологізація систем ранжування вищих навчальних закладів: світовий досвід та міжнародні стандарти якості / І. В. Станкевич // Розвиток методів управління та

- господарювання на транспорті: зб. наук. праць. – Одеса: Одеський національний морський університет (ОНМУ). – 2014. – № 2 (47) – С. 111 – 142.
18. Акофф Р. Акофф о менеджменте / Р. Акофф ; пер. с англ. под. ред. Л. А. Волковой. – СПб.: Питер, 2002 – 448 с.
 19. Мескон М. Х. Основы менеджмента / Мескон М.Х., Альберт М., Хедоури Ф. – М.: Дело Мова: Російська, 1993. – 702 с.
 20. Ансофф И. Х. Новая корпоративная стратегия / И. Х. Ансофф. – Санкт-Петербург.: СПб: Издательство «Питер», 2004. – 416 с.
 21. Арістова І. В. Державна інформаційна політика: організаційно-правові аспекти : монографія / І. В. Арістова ; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. О. М. Бандурки – Харків: УВС, 2000. – 368 с.
 22. Білоус Г. Розвиток малого підприємництва в Україні / Г. Білоус // Економіка України. – 2000. – №: 2. – С. 34 – 40.
 23. Богатирьов І. О. Ефективність розвитку підприємств / І.О. Богатирьов // Формування ринкових відносин в Україні: збірник наук. праць. – К.: НДЕІ, 2003. – Вип. 7. – 8 (26-27). – С. 73 – 79.
 24. Богатирьов І. О. Теоретичні аспекти управління розвитком малих підприємств / І.О. Богатирьов // Економіка та право. – 2003. – № 2 (6). – С. 42 – 49.
 25. Вакуленко А. В. Створення системи менеджменту якості як засіб удосконалення підходів до управління підприємством / А. В. Вакуленко // Стратегія екон. розвитку України: наук зб. – 2002. – №1 (8). – С. 437 – 441.
 26. Практикум по психологи менеджмента и профессиональной деятельности ; под ред. Г. С. Никифорова, М. А Дмитриевой, В. М.Снеткова. – СПб.: Речь, 2001. – 441 с.
 27. Друкер П. Задачи менеджмента в XXI веке / П. Друкер ; пер. с англ. и ред. Н. М. Макаровой. – М.: Вильямс, 2000 – 272 с.
 28. Шіковець К. О. Моделювання управління економічним розвитком підприємств (на прикладі легкої промисловості) : дис... канд. ек. наук: 08.06.01 / К. О. Шіковець. – К., 2006. – 235 с.
 29. Організація: матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії [*Електронний ресурс*]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>.
 30. Ефективність управління підприємством в галузі зв'язку : навч. посіб. / [Орлов В. М., Яцкевич І. В., Новицька С. С., Потапова-Сінько Н. Ю.]. – Одеса: ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2013. – 292 с.
 31. Навчальний заклад: матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії [*Електронний ресурс*]. – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Навчальний_заклад.
 32. Управління якістю : підручник / [Воробієнко П. П., Станкевич І. В., Стрельчук Є. М., Глухова О. І.] – Одеса: ОНАЗ, 2014. – 376 с.
 33. Гладкова В. Н. Функції управлінської діяльності менеджера освітньої установи [*Електронний ресурс*] / В. Н. Гладкова, Ю. В. Федотова. – 2009. – Режим доступу: <http://book.net/index.php?bid=6473&chapter=1&p=achapter>.
 34. Системи управління якістю. Вимоги: (ISO 9001: 2008, IDT): ДСТУ ISO 9001: 2009. – [На заміну ДСТУ ISO 9001:2001; чинний від 2009 09 01]. – К.: Держспоживстандарт України, 2009. – 33 с. – (Національний стандарт України).

Надано до редакції 26.12.2014

Станкевич Ірина Володимирівна / Irina V. Stankevich
arnika@ukr.net

Посилання на статтю / Reference a Journal Article:

Управління в освітніх організаціях: сутність та функції [*Електронний ресурс*] / І.В. Станкевич // *Економіка: реалії часу. Науковий журнал.* – 2015. – № 1 (17). – С.195-203. – Режим доступу до журн.: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n1.html>